

Матківська Н. А.,

викладач кафедри англійської філології і перекладу
Київського національного лінгвістичного університетуСТРАТЕГІЇ ВІДТВОРЕННЯ ІНДИВІДУАЛЬНИХ ХАРАКТЕРИСТИК
МОВЛЕННЯ ПЕРСОНАЖА GREMLIN У ПЕРЕКЛАДІ
АНІМАЦІЙНОГО ФІЛЬМУ “CARS 2”

Анотація. В статті розглянуто стратегії відтворення індивідуальних рис мовлення персонажів та проаналізовано способи та засоби відтворення ідіолекту персонажа Gremlin у перекладах анімаційного фільму “Cars 2”.

Ключові слова: стратегія, стандартизація, адаптація, доместикація, форенізація.

Постановка проблеми. Жива мова персонажів з позиції структурної та функціональної мовної варіативності та індивідуальні риси мовлення персонажів анімаційних фільмів, їх своєрідні риси, характеристики відносно відображення культури мови, образності, манери вираження думок тощо стають справжнім викликом для перекладачів анімаційних фільмів та аудіовізуальної продукції загалом.

Відтворення таких індивідуальних характеристик у перекладі потребують подальших розвідок з метою виокремлення способів відтворення, адже аудіовізуальний переклад – один з найбільш поширених перекладів, який досягає максимально велику кількість глядачів, а також є досить новою галуззю в українському перекладознавстві. Дослідження цієї проблематики надасть змогу створити теоретичну базу аудіовізуального перекладу з метою введення такої дисципліни у програми за спеціальністю переклад, а також допоможе перекладачам-практикам аудіовізуальної продукції у виборі необхідної стратегії перекладу.

Проблему відтворення ідіолекту, тобто індивідуальних рис мовлення, в художній літературі розглянуто у працях П. Лопез Руа [1], Ф. Федерічі [2], Д. Формічі та М. Чічіорні [3]. Свої гіпотези щодо способів відтворення нестандартних варіантів мови у перекладі також запропонували У. Єско [4] та М. К. Хелідей [5].

Метою статті є виокремити стратегії відтворення індивідуальних характеристик мовлення персонажа Gremlin у перекладах анімаційного фільму “Cars 2” українською, німецькою та іспанською мовами.

Виклад основного матеріалу дослідження. Термін “стратегія” використовують у перекладацькому ракурсі науковці, коли йдеться про загальний спосіб перекладу тексту або до перекладацької операції (механізму), виконаної на певній структурі, одиниці чи ідеї цільового тексту.

Є декілька широких і вузьких трактувань цього поняття. Деякі науковці співвідносять поняття “стратегії” з поняттям “проблеми”. Перекладацька стратегія стає механізмом або методом, який використовують для вирішення певного виду проблеми тексту оригінала [6; 7; 6]. Ширше поняття запропонував Р. Єлесклейн. Він розглядає стратегію як набір правил та принципів, які перекладач використовує для досягнення цілей, визначених перекладацькою ситуацією у найбільш ефективний спосіб [9, р. 116].

Взявши за основу запропоноване Р. Єлесклейном визначення, розглядаємо **стандартизацію** та **адаптацію** як дві можливі макростратегії відтворення ідіолекту, тобто індивідуальних рис мовлення, у перекладі. Адаптація, у свою чергу, поділяється на дві мікростратегії: 1) **доместикацію**, що полягає у плавному, ідіоматичному та прозорому відтворенні, яке нівелює іноземні характеристики оригіналу і підлаштовує його до потреб та цінностей цільової культури, та 2) **форенізацію**, якій властиве виділення та підкреслення іноземної ідентичності тексту оригіналу.

Представники кримінальної банди є важливою лінією персонажів в анімаційному фільмі “Cars 2”. Вони є основними лиходіями мультфільму. В англійському варіанті мультфільму персонажів кримінальної банди можна поділити на дві групи:

- перша – персонажі, ідіолекти яких характеризуються вживанням певного сленгу;
- друга – представники російської мафії, яким притаманний російський акцент.

Представником першої групи в американському анімаційному фільмі “Cars 2” є Gremlin. Ідіолект цього персонажа створено за допомогою жаргонних або сленгових лексем, проте досить цікавими є переклади німецькою, іспанською, та особливо, українською мовами.

28:50 Gremlin: We'd like to get to our private business here, if you don't mind.	Гремлін: <u>У нас тут стрілку забито, ми хочемо перетерти.</u>	Gremlin: Wir würden uns gerne mal der Abwicklung eines Geschäfts zuwenden, wenn's <u>genehm ist.</u>	Gremlin: Nos gustaría resolver un asunto privado, si no te importa.
---	---	---	--

У репліці англійською мовою виокремлюємо лексему *business*, що має у цьому випадку сленгове значення. В українському перекладі використано жаргонний вислів *забито стрілку*, що означає *планувати* або *домовитись про зустріч*, та *перетерти*, що означає *обговорити щось, вирішити якісь проблеми*. Перекладач вдається до використання кримінального жаргону, адже саме він повністю відповідає образу кримінальної банди. У перекладі на німецьку мову використано сленговий вислів *wenn's genehm ist*, що означає *якщо ви не проти*.

36:50 Gremlin: Roger that.	Гремлін: <i>Без базара.</i>	Gremlin: <i>Gut, verstanden.</i>	Gremlin: <i>Recibido.</i>
-------------------------------	--------------------------------	-------------------------------------	------------------------------

В англійській версії анімаційного фільму виявляємо вживання сленгового вислову *roger that*, який означає *так, все зрозуміло*. Слово *roger* почали використовувати в американській армії замість слова *received*, що теж означає не лише *отримав*, але й *зрозумів, все зрозуміло*. Згодом цей вислів став досить по-

ширеним не лише серед військових, але й звичайного населення і став сленговим еквівалентом слова *зрозуміло*.

В українському перекладі перекладач обрав стратегію використовувати кримінальний жаргон, щоб відтворити ідіолектні характеристики персонажа Gremlin. Зокрема, у репліці українською мовою виокремлюємо вислів *без базара*. Слово *базар* у кримінальному жаргоні означає *розмова, обговорення або вирішення якихось проблем*. Вираз *без базара* означає *без розмов, без проблем, все зрозуміло*. У перекладі на німецьку та іспанську мови жаргонних або розмовних особливостей не виявляємо.

37:07 Gremlin: <i>The tow truck from the bathroom.</i>	Гремлін: <i>Ну це той сар- тирний буксир.</i>	Gremlin: <i>Das ist der Abschleppwagen von der Toilette.</i>	Gremlin: <i>Es la grúa del baño</i>
---	--	---	---

Хоча в оригінальному тексті вжите слово *bathroom*, яке є повністю нейтральним, і означає *ванна кімната* або *туалет* та в жодному разі не пов'язане із кримінальним жаргоном, український переклад цієї репліки досить цікавий. В українському варіанті перекладач використовує жаргонну лексему *сартирний*, що означає *туалетний*, отже, передає стереотипний образ представника кримінальної банди. У німецькому та іспанському перекладах перекладачі вдаються до стандартизації та використовують нейтральну лексику.

Розглянемо ще один приклад, в якому в українському перекладі використано кримінальний жаргон як основний елемент відтворення ідіолекту злочинної банди.

105:30 Gremlin: <i>Victor Hugo. I'm J Curby Gremlinlin. From Detroit.</i>	Гремлін: <i>Вітьок Волган! Я Дімон Гремлін з Троє- щина.</i>	Gremlin: <i>Victor Hugo, Ich bin J Curby Gremlinling. Ich komm' aus Detroit.</i>	Gremlin: <i>¡Entra Hugo! Soy J Curby Gremlinlin, de Detroit.</i>
--	--	--	--

Гремлін вітається з Вітьком Волганом та відрекомендовує себе. В оригінальному тексті вжито ім'я *Віктор*, яке досить звичне для української культури. Перекладач використовує його скорочену форму *Вітьок*, яка звучить більш нахабно та відповідає образу кримінального авторитету. *Hugos*, або як ще їх називають *Yugos*, – моделі автомобілів, які виготовлялись у 80-х роках у колишній Югославії та зарекомендували себе не з кращої сторони. Свого часу вони були визнані "найгіршим авто тисячоліття". В українському тексті перекладач використовує модель Волги замість *Hugos*, яка є зрозумілою цільовій аудиторії, та адаптує її до кримінального жаргону, перетворюючи на *Волган*.

Вибір імені другого злочинця можна також легко пояснити. В англійському варіанті вжито лексему *curby*, що належить до кримінального жаргону та означає якісь з'ясування між різними групами, розборки. В українському перекладі використано скорочену форму імені Дмитро – *Дімон*. *Дімон* – вуличне прізвисько, яке є свідченням того, що його власник має зв'язок з якимись бандами, розборками та криміналом. *Детройт* – центр автомобільної промисловості у США, саме тому більшість афер, пов'язаних з автомобілями також відбувається там. В українському варіанті *Детройт* замінено на *Троєщина* (житловий район Києва), який також вважають одним з найнебезпечніших його районів. Такий вибір перекладача підтримує загальну кримінальну тематику.

Варто зазначити, що репліка німецькою та іспанською мовами ніяк не адаптована. Перекладачі використовують оригінальні варіанти імен та не змінюють їх.

105:36 Gremlin: <i>It's good to see you.</i>	Гремлін: <i>Парішаєм діла?</i>	Gremlin: <i>Es freut mich sehr.</i>	Gremlin: <i>Es un placer.</i>
---	-----------------------------------	--	----------------------------------

Гремлін виявляє свою радість бачити інших та готовність взятися до справи. Хоча в анімаційному фільмі англійською мовою фраза звучить досить нейтрально, український переклад характеризується знову ж таки використанням кримінального жаргону. *Парішати діла* – кримінальний вислів, який запозичений із російської мови, означає *обговорити все і вирішити проблеми*. У німецькому та іспанському перекладах цю репліку перекладено нейтрально.

118:29 Gremlin: <i>I don't know, Professor.</i>	Гремлін: <i>Я не в курсах, професоре.</i>	Gremlin: <i>Ich hab' keine Ahnung, Professor.</i>	Gremlin: <i>No sé, Profesor.</i>
--	--	---	-------------------------------------

Незважаючи на нейтральний характер репліки оригінальної версії анімаційного фільму, в українському варіанті перекладач використовує сленговий вислів *бути в курсах*, що означає знати, що *відбувається*; *бути в курсі справи* [184]. Таке використання сленгових висловів допомагає відтворити, а то й створити образ представника кримінальної банди. У німецькому та іспанському перекладах перекладачі вдаються до стандартизації.

29:17 Gremlin: <i>I got to admit, you tricked us real good.</i>	Гремлін: <i>Ну Штірліц, фігово ти нас розвів.</i>	Gremlin: <i>Ich muss schon zugeben, du hast uns echt krass reingelegt.</i>	Gremlin: <i>Lo reconozco, nos has engañado bien.</i>
---	---	--	--

Англомовний варіант анімаційного фільму не демонструє ніяких специфічних рис мовлення персонажа. Досить цікавим є переклад цієї репліки на українську мову. Перекладач використовує сленгові лексеми *фігово* та *розвів*, що означають *погано* та *обманути*. Окрім цих сленгізмів, у цій репліці можна виокремити інтертекстуальне посилання на відомого у пострадянському просторі кіногероя Штірліца. Варто зазначити, що такий вибір перекладача підтримує загальну шпигунську тематику анімаційного фільму.

У німецькомовному анімаційному фільмі можна звернути увагу на використання сленгізму *krass*, що означає крайню межу чогось позитивного або негативного, у нашому випадку перекладатиметься як *дуже добре*. Варто зазначити, що у німецькому перекладі це поодинокий випадок використання сленгізмів, тому його не розглядатимемо як приклад відтворення ідіолекту представника кримінальної банди. В іспанському перекладі ніяких жаргонних або розмовних засобів відтворення ідіолекту не виявляємо.

Індивідуальні характеристики мовлення персонажа Gremlin в англомовній версії анімаційного фільму вирізняються використанням сленгових та жаргонних лексем. У перекладі українською мовою їх відтворено за допомогою стратегії доместикації, а засобом слугує кримінальний жаргон. Перекладачі німецькомовної версії також вдалися до доместикації та відтворили такі характеристики мовлення за допомогою сленгових форм. Стандартизацію використано лише у перекладі на іспанську мову, перекладачі віддали перевагу стандартному варіанту мови.

Висновки. У процесі перекладу аудіовізуальної продукції загалом та анімаційних фільмів зокрема, живе мовлення та індивідуальні риси мовлення персонажів стають справжнім викликом для перекладачів. Творці анімаційних фільмів використовують усталені у свідомості мовленнєві стереотипи для швидкої ідентифікації персонажів глядачами. Для відтворення таких особливостей, а також всіх асоціацій і стереотипів, які пов'язані із ними, перекладачеві потрібно обрати таку перекладацьку стратегію, яка буде якнайкраще відповідати поставленим завданням. Серед можливих стратегій виокремлюємо стандартизацію та адаптацію, як макростратегії. Стандартизація передбачає використання стандартних форм мови та нівелювання нестандартними. Адаптація поділяється на дві мікростратегії: доместикацію та фореїнізацію. У першому випадку перекладачі використовують нестандартні варіанти, притаманні цільовій мові та культурі, а у другому – вводять іноземні елементи у переклад з метою підтримання іноземної ідентичності мовця.

Література:

1. Lopez Rua P. The translation of idiolects in *The Catcher in the Rye* : an approach through lexicalized structures [Electronic resource] / Paula Lopez Rua. – Mode of Access : <http://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=193768>
2. Formici D. Translating idiolects : Natalia Ginzburg's *Lessico familiare* [Electronic resource] / D. Formici, M. Cicioni. – Mode of Access: <http://www.academia.edu/4577540/>[...]
3. Federici. F.M. Translating Dialects and Languages of Minorities, Challenges and Solutions / F.M. Federici. – Bern : Peter Lang, 2011. – P. 11.
4. Eco U. *Mouse or rat?* Translation as negotiation / Umberto Eco. – L. : Weidenfeld and Nicholson, 2003. – 208 p.
5. Halliday M. A. K. The Construction of Knowledge and Value in the Grammar of Scientific Discourse, with Reference to Charles Darwin's

The Origin of Species / M. A. K. Halliday // *Advances in Written Text Analysis*. – L. : Routledge, 1994. – P. 136–156.

6. Krings H. Translation Problems and Translation Strategies of Advanced German Learners of French (L2) / Hans Krings // House–Edmondson, J. Blum–Kulka, Sh. (Hrsg.): *Interlingual and Intercultural Communication: Discourse and Cognition in Translation and Second Language Acquisition Studies*. – Tübingen : Narr, 1986. – P. 262–276.
7. Lörscher W. Translation performance, translation process, and translation strategies. A psycholinguistic investigation / W. Lörscher. – Tübingen, 1991. – 307 p.
8. Chesterman A. *The Memes of Translation* / A. Chesterman. – Amsterdam : John Benjamins B.V, 1997. – 219 p.
9. Jääskeläinen R. H. Features of successful translation processes : a think-aloud protocol study / R. H. Jääskeläinen. – Mimeo Joensuu, Savonlinna School of Translation Studies, 1990. – 250 p.

Матківська Н. А. Стратегії воспроизведення індивідуальних характеристик речи персонажа Gremlin в переводе анимационного фильма „Cars 2”

Анотація. В статті рассмотрені стратегії воспроизведення індивідуальних характеристик речи персонажів і проаналізовані способи і средства воспроизведення идиолекта персонажа Gremlin в переводах анимационного фильма „Cars 2”.

Ключевые слова: стратегія, стандартизація, адаптація, доместикація, фореїнізація.

Matkivska N. Strategies of individual speech pattern reproduction of Gremlin character in translation of Cars 2 animated film

Summary. The article deals with the reproduction strategies of individual speech features of characters and analyzes ways and means of reproduction of character Gremlin's idiolect in the translation of the *Cars 2* animated film.

Key words: strategy, standardization, adaptation, domestication, foreignization.